

Honnyi Levelek, Tudósítások, és Egyebek.

Nro. 8.

A' Magyar Kurir 14-dik darabjához.

Tudományos dolgok.

Végezte a' 12-dik számú M. Kurirhoz tartozó Toldalék végén félbe szakadott tudományos tziikkelynek: — „A' feltetett kérdések között egyik sem fejtetett úgy meg, hogy a' kitett jutalom megérdemeltet volna. Tsak hármak találtattak az íráskok között, a' mellyek valamint a' tárgynak szép előadására, úgy belső betsekre nézve magokat annyira megkülömböztették, hogy egy közölök a' tisztelettel való említettést jutalom nélkül, kettő pedig ugyan azt jutalommal együtt, megérdemeljék. —

Az elsőnek írója, Baviában a' Freysingi katona ispotálynak Orvosa, Udvari Tanácsos *Hacker Úr*. Ő a' *Romai Gyökénkét* (*Valeriana Celticát*) javasolta mint Surrogátumot a' kinahely helyet, a' melly ugyan a' Változó (*Intermittens*) hideglelésekben nem nagy hasznót mutatott, hanem a' hagymázban (*Nervenfieber*) jó szolgálatot tett. —

A' másodiknak írója *Nordhauseni* Orvosi, Kézi, és Bába Doktor, a' Göttingai bábaorvosi barátok' társaságának 's a' Nordhauseni Tudományos Társaságnak is tagja; *Sander Heinrich úr*. Ő a' *Fali Zuzmohot* (*Lichen Parietinus*, vagy *Parmelia Parietinat*, a' *Wandflechtet*) javasolta a' kinahéj Surrogátumának. A' véle tett próbáknak sok jó következéseik is voltak; a' *Változó-hideglelésöket* tsak nem fele részint meggyógyította, de a' kik között tsakugyan egy ösi változóhideglelés sem találtatott, melyhez képpést ez a' *Zuzmóh* ha szintén a' kinahéj Surrogátumának nem tartathatik is, tsakugyan jó orvosságnak lenni esmér-

tett, melyben hathatós orvosi erő van elrejtve. —

Harmadik író, a' ki, mint Doktor *Sander úr*, a' dítsérettel való említettésen kívül jutalmat is nyert, *Pápai* orvos Doktor *Zsoldos János úr*, a' ki hasonlóképpen a' kinahéj hejett javasolt Surrogátumot. Ő a' *Sárga Szömörtzét* [*Rhus Cotinust*] ajánlotta. Ennek is nagy orvosi ereje van, ha szintén a' kinahéj tökéletes Surrogátumának nem tartathatik is. Azon 17 tavaszi hideglelésök között, a' kik ezzel gyógyítottak, tizenégyen gyógyultak meg.

Sander és *Zsoldos* Urak a' dítsérettel való említettésen kívül, száz száz aranyokból álló jutalmat is kaptak.

E r d é l y.

Egy nagy érdemű Orvos Hazánkfia oly dítséretes említést teszen M. Vásárhelyi Chirurgus és himlő-oltó Orvos *Hajdú Ferentz Úrnak* a' tehénhimlő oltásában, ennek Erdélybe lett bévitetetésétől fogva való szorgalmatosságáról, hogy levélének nevezetesebb pontyait rész szerént a' tisztelt Chirurgus Úr' dítséretére, rész szerént az ebben fáradozó több Orvos Uraknak buzdítására, 's ennél fogva ezen áldott találmánynak még közönségesebbé való tételére nézve a' két Magy. Hazabéli tisztelt Olvasóknak közleni kötelességünknek tartjuk.

Hajdú Ferentz Úr már 12 esztendőktől fogva folytatja a' Tehén-védhimlő oltását igen nagy kedvességgel és hasznos előmenetellel, de oly tüzes szorgalmatossággal is, hogy az elsőbb esztendőkhöz, midőn még a' köznép ettől-irtózkodott, és a' külső tisztí hivatalos erőszak ennek fo-

gálatosságát nem kényszerítette: ő tulajdon maga költségén fogadott feles gyermekeket a' szegényebb sorsú emberek' gyermekeik között, a' kiket a' Tehén-védhímő' matériájával béoltott, hogy így a' matériát friss állapotban fenntarthassa; a' minthogy fenn is tartotta, és sokszor más tartománybeli rendes óltó Orvosoknak is zölgált véle. Minekutánna sok ezer személyeket béoltott volna: Nemes Városunkat is annyira vitte, hogy már most csak az újonnan született gyermekek vagynak mindenkor az óltásra rendeltetve. Melly szorgalmatosságaért méltó érdem-jutalomúl közelebről az Erdélyi Fels. Kir. Fő igazgató Tanács' végzésénél fogva ő volt égyik, a' ki Hazánkban ebben a' tekintetben megkülönböztetvén magát, el is nyerté az ilyenek megjutalmazására Felsőleges Urunktól kegyelmesen rendelt 100 forintokat. — Az Isten tartsa meg továbbra is az ő életét hasznos szolgálatjára nemes városunknak!

Örvendhet méltán minden igaz buzgó Hazafi a' midőn nemzeti nyelvén olyatén könyveket láthat, mellyeket az Európai pallérozdásnak felsőbb gráditsaira lépett Nemzetek is örömezt Hazai szüleményeknek esmérnének. Ilyen minden kétség kívül három nevezetes tekintetekre nézve is az a' betses MATHESIS, mellyel a' nagy tudományú, széles experientiajú, fáradhatatlan Nemzeti, Magyar Columella: Titt. Kis Szántói *Pethe Ferentz* Úr, elebb Mathesist, Mezei Gazdaságot, s ehez tartozó Mesterségeket tanító Professor, azután Hertzei Tíz Uradalmak' Fő-tisztye, s több más Uradalmak' Fő-igazgatója; újjabban a' Csász. Kir. Gazdasági Társaság' érdemes munkás Tagja, Nemzetünket megajándékozta. — Ugyan is

1-ször. a' Könyv két darabokban a' Tudós Szerző Úr által rajzolt, igen tiszta VII Réz-tábla nyomásával, typussával, pa-

pirossával és formájával éppen azt a' jó gustust bizonyította, mellyel több más világ eleibe bocsátott munkái is, csak a' külsökben gyönyörködőket is magokhoz édesíthetik; a' midőn a' *Recensens* tudtára ez, a' leg tinosabb Anglus, Frantzia, és Német Kézi-Könyvek mellé (a' minnek ez is készült) bátran tétetődhetik. De ezen külső érdemét még sokkal felyül múlja

2-szor annak belső érdeme; a' midőn az, magyarul, könnyen mulatva, de azonban nyomosan vezet az *Elmékedő Mathesistnek* (M. Pura) esméretére. *Terminologiaja* könnyű, természetes, és gyakorta az eredeti Görög tudományos szokat jól kimerítő. Ha mit másoktól költsönözött, azt egyenesen megvalya. Intercalaris Parenthesiseivel tanít, de égszersmind mulattat is; követvén ebben a' részben a' halhatatlan emlékezetű Göttingai Professor' és Udv. Tanácsos Úr *Lichtenberg* példáját, a' gyakorta a' leg szárazabb demonstrációkat is talpra esett, rövid, de fontos tartalmas mondásával (bons mots) és megjegyzéseivel kedvesekké és emlékezetesekké tette. — Végtere nem csak jó ízlését, tudományát, tanítói ajándékát, és eleven elméjét hanem

3-szor. Nemzeti buzgóságát is nyilván és hatatosan bizonyította ezen betses Könyv a' tudós Szerzőnek; midőn Magyar országon 100, Erdélyben pedig 50 Nyomtatványokat ajánlott a' MATHESIS-ből, és a' Fels. Kir. Fő Hertz. és Palatinus kegyelmes begedelme által el is küldözött ajándékol.

Szép, sok nagy tehetségekre nézve követést — a' N. Nemzetöl közönséges körönetet — érdemlételedet: a' kevésből, a' tulajdon keresményből, három kedves és nagy reményesű gyermekeinek rövidségekkelily nagy áldozatokat tenni-le a' Hazaszeretet' oltáránál! Valyha egy ilyen tulajdon erején magát formált, érdemesített, életkorán felyül sokat használt és dolgozott tudos Nemzet-lít a' Nemes Nemzet különös figyelmetessége tárgyává venne, és egy oly pontra állitana, a' holott véle léteztett talentomival égyeztetett szorgalmatossága által dítső Nemzetének tulle hitelheő szolgálatjára és díszére lehetne!!! Ért a' Rec. egy Fő-oskolai Tanító Széket, melyből az oly igen régen várt *Pallerozott Mezei Gazdaság' Második Darabjának* és a' megígért *Magyar Technologia*nak kiadására jobb, több és mentül szaporábban modja telhelne!

pen folyták az Orosz Birodalomban a' dolgok, így is más végek lett volna akkor is a' Spanyol környülállásoknak. Annyi bizonyos, hogy azoknak a' hadakozásoknak kimenetelek, melyeket Frantzia Ország Európának Napkelet felől való és Déli részeiben folytat, már tagadhatatlan. Hogy a' Moskautól való hátrálás után a' hadakozást hathatósággal folytathassa *Napoleon*, kéntelennek lenni találta, ismét magokra hagyni Spanyol országban a' maga seregeit. De emellett is csakugyan leg nagyobb dicséretet érdemel a' Lord *Wellington* vígyázósága és eltökéltsége; ő azt vitte véghez, a' mi csak kevés esztendőök előtt is lehetlenségnek lenni tartatott, t. i. hogy a' Frantzia armada Spanyol országban tökéletesen megverettség, és a' Pyréneumi hegyeken vadsággal által szaladjon. —

„Ki kétekedhetne már most azon, hogy a' dolgok a' magok régi rendjekre vissza térnek; ki hihetné többé, hogy arra, hogy valaki mindent véghez vihessen egyéb ne kívántassék, hanem csak, hogy mindent akarjon? Azt bizonyítja két esztendőktől fogva való tapasztalás, hogy Európának javára semmi nints foganatosabb, mint az, hogy ezen földnek részén lévő Hatalmasságok egymástól függetlenek legyenek, 's óhajtani kell, hogy ez a' tudomány, melly embervérnek özöne, és leg nagyobb országoknak széllyel szaggattatások által vásároltatott-meg, el ne vesszen. Egy Uralkodó se mondja többé: — „*Hatalmat adott nékem az Isten arra, hogy minden akadályokon győzedelmeskedjek.*“

Cseh Ország.

A' Prágai újságban egy elkésett levél jött ki *Felső Sléziából*, melynek ez a' foglalatja: — „Az Austriai seregeknek, melyeket a' Cseh országi határokon elöltaláltam, nem csak számossága, hanem az emberek' derék volta is, igen megörvendezett engem! A' Cseh Landwéhr 50 Bata-

lionokból áll. *Sándor* Császárnak *Opóznóban* való járásakor alkalmatosságom volt a' környéken fekvő Regimenteknek gyakorlottságokat szemlélni, a' hol leg alább is 6 gyalog és 2 lovas Regimentek gyülekeztek volt-össze. Kettő ezek közül volt a' *Colloredo Mansfeld* és *Hiller* Regimentje, melyek nem rég érkeztek-va vissza az Orosz határszélről azon seregből, melyét az Austriai Udvar a' *Napoleon* Császár segítségére küldött volt az Oroszok ellen. Az elsőt ezen Regimentek között még 1799-ben megismerete volt *Konstantinus* Orosz Nagy Hertzeg, mikor Olasz Országban a' Frantziák ellen vezérelte *Novi* mellett. Ez a' leg szebb Regiment, a' millyent csak látni lehet. Ezt most is azzal különböztette-meg a' Nagy Hertzeg, hogy 100 aranyokat ajándékozott azoknak az embereknek, a' kik attól az időtől fogva életben és a' Regimentnél megmaradtak. A' Császár maga is különösen megkülönböztette ezt a' Regimentet; minden katonának ketős zsoldot, minden érdempénzes katonának 15 aranyot, 's minden katonának, a' ki két kapituláziót töltött-el, 12, 's a' ki egy egész kapituláziót töltött, 10 aranyat adatott. Jun. 21-ikén ebéd után parádeban állott-ki a' Regiment a' Császári Familia eleibe. — A' Cs. Felsőes FAMILIA 22-dikben a' Königgrätzi várnak megvizsgálására menvén, egy nagy katonai gyakorlás-són is jelen volt, a' melly itt tartatott.“

Utolsó Jegyzésk.

Már jó ideje, hogy írták volt az újság-levelek, hogy a' Generális *Moreau* felesége Amérikából Frantzia országba haza jöven; engedelmet kért volna arra, hogy lehessen ott addig, míg megronilott egészségét helyre állíthatja. Most azt olvassuk az Anglus levelekben, hogy a' Frantzia ország-lószék nem engedte-meg neki, hogy tovább ott maradhasson, melyre nézve *Borcaux* városát, a' hol tartózkodott, oda hagy-

ván, Jun. 7-dikén *Angliába* a' *Falmouthi* kikötőhelybe megérkezett.

Svédzia. — *Gothenburg*, Jul. 26-dikán. *Gen. Moreau*, ez a' valaha híres *Frantzia* vezér, tegnapelőtt érkezett meg ide egy *Amériкаи* hajón. Tegnap az *Orosz Konzúlnál* ebédelt; néhány napok alatt *Stralsundba* veszi innét útját.

Fr. Birodalom. — Az *Abrantesi* Herceg [*Junot*], familiájához haza érkezvén, meghalt. — *Julius* 26-dikán *Straszburgba* vissza érkeztek, 's itt 6 ágyát, 4 haubitcot, 10 munitziós szekeret, és két ágyúzó kompániát vévén magokhoz, útjokat *Spanyol* ország felé vették 5000 *Frantziák*, a' kik már a' *Marschal Augereau* armádája felé úiban voltak. Több e'féle seregekről is tétetett jelentés, a' mellyek ugyan ezen útra tértek. — Azon *Hamburgi* előkelő polgárok közzül, kiket *M. Davoust* elfogtatott, harminznégyen mint kezesek *Párisba* küldtetettek. Némelylek az újságokban is megnevezetnek. Egy *Wortmann* nevű 80 estendős és igen köszvényes ember is van köztök. Azok között a' *Hamburgi* főbb polgárok, *Senátorok*, 's egyebek között, a' kik mint akár melly közönséges emberek úgy ássák most a' sántcot, egy *Schubak* nevű tisztes öreg is említetik, a' ki már alig járhat. E' féle megkülömböztetett személyek, *Senátorok* 's egyekek, valami ötvenen említetnek az újságokban, hogy sántzásásra, tajga taszigálásra, kényszerítettek.

Jósef, *Spanyol* országí Király, az *Aug. 3-dikán* indult *Párisi* levelek szerint, megérkezett volt *Morfontainbe*, a' Királyné nyári lakhelyére, a' melly 4 óra távol-ságra esik *Páristól*.

Spanyol ország. — Á' *Berlini* újságok ilyen levelet adtak - ki a' *Spanyol* dolgokról: —,

„*Bordeaux* Jul. 3-dikán: Soha nem fognak *Journáljainkban* olvastatni, a' mik *Spanyol* országban folynak, a' hol az *Anglusok*, *Spanyolok*, és *Portugallusok*, réánk nézve igen kedvetlen módon kezdettek - el a' táborozást, minden armádáinkat megverték, 's több mint 100 ágyúinkat és sok embereinket elfogták. Maga *Jósef* Király is elvesztette bagáziáját, kintsit, és tábori készületeit. Az ellenség *Május 21-dikén* fogott a' táborozáshoz, és elég erőss arra, hogy az alatt, míg a' mieink *Bayonnénél* szedik össze magokat, 's míg az alatt az ellenség *Pamplonára* ágyúz, benzünk az egész fél szigetről kikergessen. Ugy látszik, hogy ez a' mi *Spanyol* országí hátrásunk öszszetsatoltatva volt a' mi *Orosz* birodalombéli és *Nemet* országí hátrálásunkal, 's párja volt annak. Egyéb eránt, ha minden seregeink, mellyek erre felé úiban vannak, megérkeznek, sem *Bayonnét*, sem magunkat nem félthetjük, és elég erőss leszünk arra, hogy az ellenséget a' *Pyrenéumi* hegyeken innét ne bortsássuk.“ — (Más tudósítások szerint, *Bordeaux* és *Bayonne* városaikból futnak az aszszonyok és gyermekek, a' férjfiak pedig fegyverkeznek).

Jobbitások. — A' 13-dik számú *M. Kurir* 73-dik lapjának második hasábján, alólról lefelé a' 13-dik sorban ezen szó, *kik*, az éppen eleibe tartozik. — A' 75-dik lap' első hasábján, alólról felfelé a' 16-dik sorban, e' helyett: *A' Frantzia*, ezt kell olvasni, *A' Szövetségés*.

A' Bétsi Cursus Aug. 14-dikén: — 100 Forint *Conventziós* pénz, 196 Forint *Váltótrédalában.* — Egy *Császár arany* 9 for. 53 és 1/8 kr.

Lta Pántzél Dániel.